

Skadelige insekter 1977

BRODER BEJER & PETER ESBJERG

Bejer, B. & Esbjerg, P.: Survey of insect pests in Denmark 1977.

Ent. Meddr, 46: 122–124. Copenhagen, Denmark 1978. ISSN 0013–8851.

A survey of insects pests in Danish forestry, agriculture and horticulture is presented for the year 1977.

Broder Bejer, Zoologisk Institut, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Bülowvej 13, 1870 København V., Danmark.

Peter Esbjerg, Statens plantepatologiske Forsøg, Lottenborgvej 2, 2800 Lyngby, Danmark.

Temperaturmæssigt var 1977 nogenlunde normal, dog med januar klart under og marts samt oktober over gennemsnittet. Vinternedbøren (oktober 76–februar 77) gav et velkomment overskud på ca. 100 mm. Foråret (marts–juni) gav også lidt overskud takket være aprils 74 mm. Resten af året (juli–oktober) gav imidlertid på ny for lidt (+ ca. 65 mm). Nedbøren var desuden ulige fordelt over landet.

Skovbrugets skadelige insekter

Næbmunde (Hemiptera)

Indenfor bladlusene forhindrede januartemperaturerne angreb af sitkalus. Derimod blev flere forekomster af de store stammebladlus på mellemaldrende rødgranstammer indberettet. Det drejer sig her formentlig om arten *Cinaropsis picea*. Disse myre-store bladlus sidder i håndfladestore belægninger på selve stammerne. Disse bliver under bladlusene mørke og fugtige af ekskrementer, som så opsøges og nydes af gedehamse, myrer m.fl. Der er næppe tale om nogen som helst skade.

Nåletrægallelusene (Adelgidae) viste i 1977 en klar opgang, ganske særligt for »jordbærgaller« på rødgran, altså forårsaget af jordbærgallelus (*Adelges*).

Nogen større betydning har disse galler, som især findes på granernes nedre del, dog bestemt ikke. Alm. ædelgranlus (*Dreyfusia*) optrådte på ædelgran og nordmannsgran i noget større mængde end i 1976. Da nordmannsgran dyrkningen er af stor værdi for skovbruget og forhå-

bentlig vil være det også for de næste årtiers plantning, burde skovbruget nok gøre en kraftanstrengelse for at finde frem til typer, der kunne vise sig mere *resistente* mod luseangreb, og hertil vil vi gerne medvirke, hvis der spores rimelig stor interesse derfor.

Bøgeskjoldlusen (*Cryptococcus fagi*) har fortsat været at se på et stærkt forhøjet niveau, omend den måske ikke har expanderet så meget som sidste år. Mens man i en periode har anset skjoldlusens betydning for fremkaldelse af bøgenes slimflod som mindre og den klimatiske (sommertørke-vinterkulde) som større, er der på det seneste tegn til nogen omvurdering, bl.a. i Tyskland og England. I disse lande hærges som i Danmark, og i disse samme år, bøgeskovene af lus og slimflod, resulterende i døde pletter, svampeangreb eller endda træernes død. Alene samtidigheden i disse ulykker peger dog på, at klimaet må være den igangsættende faktor, hvad skjoldlusene så måske også nyder godt af, så de i en del tilfælde virker som start for nekroserne. Disse barkskader kan få meget forskelligt omfang, og det bør måske noteres, at der står mange træer i vore bøgeskove, som har overlevet et betydeligt antal små slimflod – og skjoldlus.

Sommerfugle (Lepidoptera)

Angreb af lærkesækmøl var i 1977 voldsomt udbredte og kraftige, og deres sammenfald med lærkenes tørkesvækkelse var uheldig. Indberetninger om dræbte træer foreligger ikke og ville i normale år ikke heller være at vente.

Ædelgran-nålevikleren (*Eucosma proximana*) har givet anledning til et tiltagende antal fore-spørgsler, idet bundterne af sammenspundne nåle sammen med nåletabet ødelægger pyntegrønt af nordmannsgran. Det ville ved studium af nålene sidst i august formentlig være muligt at forudsige angrebsniveauet, før skade indtraf, således at bekæmpelse kunne ske i september.

Angreb af fyrrevikleren (*Rhyacionia buoliana*) er, som forventet, steget stærkt. Dens bestand synes især at afhænge af fyrrenes saftspænding i eftersommeren året før, så den begunstigedes af tørken i 1976. Mange skovdistrikter synes med sindsro at affinde sig med de til tider voldsomme angreb, som særlig rammer »kystcontorta«.

Der har været enkeltberetninger om flere sommerfuglearter, men her skal blot nævnes, at eksemplarer af nonnen er konstateret flyvende i eftersommeren i flere jyske plantager. Dette er ikke i sig selv foruroligende, men kan anspore til et vist opsyn med rødgranbevoksninger i den »farlige alder«, altså ældre rødgran, fortrinsvis på magre lokaliteter.

Biller (Coleoptera)

Ellebladbiller (*Agelastica alni*) forårsagede på ny en del afløvning af el, og også enkelte andre bladbiller har været aktive.

Gråsnuder (*Strophosomus-arter*) synes fortsat talrige og har flere steder måttet bekæmpes (forår og efterår). Særlig nåletrækulturer burde nok regelmæssigt tilses på disse tidspunkter både med hensyn til nålegrav (gråsnuderne) og til barkgrav af nåletræsnudebillen (*Hylobius abietis*) og rodbiller (*Hylastes cunicularius*).

Hylobiusproblematikken, herunder eventuelle alternativer til DDT, vil blive taget op i de nærmeste år, bl.a. som følge af harmoniseringsbestrebelse i EF. At lindan er et muligt alternativ, er på forhånd klart, hvorimod det i Tyskland valgte middel kun klarer 1 sæson og altså medfører, at en lidet miljøvenlig samt kostbar sprøjtning af mange kulturer bliver nødvendig den følgende sæson. Også resultater fra den meget store fællesnordiske undersøgelse af *Hylobius*-skadernes omfang i Norden er ved at være klar efter forsinkelser i EDB-behandling. Det danske materiale viser klare positive udslag for DDT-dypning og for kraftig jordbearbejdning.

Rodbillerne (hos os især *Hylastes cunicularius*) er mange steder i Danmark lige så slemme som *Hylobius*. På nordisk basis er der derfor i 1977 startet et forsøg, foreløbig til belysning af biolo-

gien, hvor det danske ynglemateriale er udlagt af Randbøl Statsskovdistrikt.

Barkbiller, og da særlig arterne på rødgran, hører til de skadeinsekter, der har nydt godt af tørken, men de begyndte allerede efter stormen i 1967 deres tiltagen. I de seneste år er der fundet en række forekomster (el. angreb) af typografen vest for israndslinien i Jylland, hvilket er nyt. Iøvrigt står der nu (november 1977) mange steder rødgraner med grønne kroner og begyndende barkfald forårsaget af spætters jagt efter barkbiller. Foruden typografen er også dobbeltøjet barkbille (*Polygraphus poligraphus*) og, på tyndere bark, chalcografer, stærkt involveret. Som en sidste bemærkning om barkbiller, godt nok af mindre forstlig betydning kan det meddeles, at det er lykkedes os ved hjælp af duftstof- (feromon-) lokning at konstatere tilstedeværelsen af mangestribet elmebarkbille (*Scolytus multistriatus*) på en enkelt lokalitet ved grænsen. Elmesyge er derimod ikke fundet.

Tovingede (Diptera)

I Tvorup klitplantage har der været meget omfattende angreb af fyrrens nåleskedegalmug (*Thecodiplosis brachytera*), som har ødelagt mulighederne for at tage »julefyr«.

B. Bejer

Land- og havebrugets skadelige insekter

(se også Statens plantepatologiske Forsøg: Månedsoversigter over plantesygdomme).

Ørentviste (Dermaptera)

Ørentviste var blandt de få insekter, der i dette år optrådte meget talrigt. Især i bederoemarkerne var der mængder af den almindelige ørentvist (*Forficula auricularia*). Den kan beskadige hjerteskuddet på de ganske unge bederoeplanter, men ingen væsentlige skader blev konstateret i bederoer. Mod forventning blev der ikke rapporteret nævneværdige skader af ørentviste på prydanter.

Næbmunde (Hemiptera)

Den sidste år altdominerende havrebladlus (*Rhopalosiphum padi*) var nærmest væk i dette år, og de få områder, hvor bladlusangreb havde betydning i kornet, var der tale om kornbladlusen (*Macrosiphum avenae*). – Bemærkelsesværdigt i

denne forbindelse var, at ingen af de bladlusangreb, der var i korn, blev bremset af mariehøns på trods af de talrige overvintrende mariehøns fra 1976. Disse mariehøns var til stede i kornmarkerne, men udviste ingen ædeaktivitet, og en del steder fløj de bort. Flertallet af de mange mariehøns syntes at være gået til grunde i løbet af sommeren.

Også bedebkladlus (*Aphis fabae*) og ferskenbladlus (*Myzus persicae*) optrådte kun moderat.

Sommerfugle (Lepidoptera)

Med vejrtilgængel normalisering blev også forholdene for ageruglen (*Agrotis segetum*) mere normale. Der forekom pletvis voldsomme knopormeangreb, bl.a. i jyske bederoemarker; men som helhed er der sket en stærk tilbagegang fra sidste år.

Mere usædvanlige end egentlig alvorlige var lokale angreb af *Cnephasia longana* i byg og *Ochsenheimeria vacculella* i rajgræs og timothé. Sidstnævnte art er velkendt på græsser blandt lepidopterologer; men hidtil har dens optræden været så beskeden, at den er fuldstændig overset fra plantepatologisk side.

Biller (Coleoptera)

Runkelroebillen (*Atomaria linearis*) optrådte atter i dette år med betydelige angreb, der medførte omsåning af marker.

I roemarkerne ikke mindst i Jylland forekom angreb af matsort ådselbille (*Blitophaga opaca*) i et omfang værre end i adskillige år. Billerne blev bekæmpet med parathion. Kornbladbillen (*Lema* spp.) var et problem i Jyllands østlige egne. Enkelte steder var praktisk taget alle bygmarker kraftigt angrebet.

1977 blev der gjort i alt 118 coloradobillefund. Heraf var 36 fra landbrugssiden og 48 fra havebruget, mens resten var af spredt karakter, som f.eks. ilanddrevede dyr. Som det ses, er coloradobillen et fast tilbagevendende problem i Danmark, men man mener, det er muligt at beherske situationen.

Jordbær dyrkernes problemer med øresnudebillen (*Otiorrhynchus sulcatus*) mindske­des i 1977 væsentligt i forhold til i 1976. Imidlertid tog dette skadedyr et alvorligt og kostbart opsving i planteskolesektoren – f.eks. blev 200 takstræer totalt ødelagt et sted. Stigningen i planteskolerne formodes at hænge sammen med den stigende containerdyrkning, hvorved billernes spredning kan fremmes meget.

Årevingede (Hymenoptera)

Den sortblå birkeblad­hveps (*Arge pullata*), der blev fundet i Holmegårds Mose 1971, har bredt sig, og i 1977 optrådte den i kolossale mængder hos haveejere i et større område langs Køge bugt. Mange steder blev selv store, gamle birke­træer fuldstændigt afløvet. Haveejerne var meget oprørte over formelig at vade i larver af dette dyr, som samtidig destruerede deres træer. – Det synes, som om dette insekt mangler naturlige fjender, og måske trivedes larverne særlig godt på birkene i Køge Bugt, der stadig led under for lav grundvandstand efter tørken 1975–76.

Tovingede (Diptera)

Fritfluen (*Oscinella frit*) optrådte med stærke angreb ikke mindst i jyske havre- og majs­marker. Som forventet var problemet kraftigt koncentreret om de jorder, der blev sent tilsået på grund af den kraftige aprilregn. – Normalt forebygges frit­flueangrebene ved tidlig såning, hvor det over­hovedet er muligt.

Den ubehagelige nyhed fra 1976, tomat­minér­fluen (*Liriomyza bryoniae*) blev et endnu værre bekendtskab i 1977. Enkelte gartnerier havde væksthuse, hvor alt bladmateriale på nær det al­ler­yngste var forsynet med miner. Bekæmpelse i vækstsæsonen er nærmest umulig; men gennemført desinfektion af væksthuse­ne om efteråret synes at kunne klare problemet ved at ramme de overvintrende bestande.

Peter Esbjerg